

OILADAGI SHAXSLARARO MUNOSABATLARNING TIZIMIGA XOS UMUMIY XUSUSIYATLARI

Bobanov Xurshid

Shahrisabz davlat Pedagogika instituti oqituvchisi

Isoqova Gulchehra

Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi 3-kurs talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada oila tizimining shaxslararo munosabatlarga ta'siri va uning umumiy va xususiyatlari haqida so'z yuritiladi. Oila - ijtimoiy tuzilmaning asosiy bo'lagi bo'lib, undagi shaxslararo munosabatlar bir-biriga ta'sir etuvchi va o'zaro bog'liq tizimni tashkil etadi. Maqolada oila ichidagi shaxslar o'rtasidagi ijtimoiy rollar, o'zaro aloqalar va psixologik bog'liqliklar muhim o'rin tutadi. Oila tizimi barqarorlik va o'zgarishlar o'rtasida uyg'unlikni saqlashga intiladi, lekin u doimo o'zgarib boradi, chunki yangi avlodlar tug'iladi, eski avlodlar esa o'zgaradi yoki yo'qoladi. Oila tizimining xususiyatlari, jumladan, gender rollari, oilaviy qadriyatlar va an'analar, ota-onaning ta'siri, oiladagi ziddiyatlar va o'zaro munosabatlar, tizimning barqarorligi va rivojlanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Ushbu maqola oiladagi shaxslararo munosabatlarning tizimiga xos umumiy va xususiyatlar haqida chuqur tushuncha beradi va oilaning jamiyatdagi muhim rolini ta'kidlaydi.

Kalit so'zlar: Oila tizimi, shaxslararo munosabatlar, ijtimoiy rollar, emotsional aloqalar, barqarorlik, o'zgarishlar, gender rollari, oilaviy qadriyatlar, ziddiyatlar, oila tuzilmasi.

Kirish. Oila - jamiyatning asosiy qurilishi bo'lib, unda shaxslararo munosabatlar o'ziga xos tizimga ega. Bu tizimning alohida xususiyatlari va umumiy tamoyillari jamiyatning rivojlanishiga va odamlar o'rtasidagi ijtimoiy aloqalarning shakllanishiga ta'sir ko'rsatadi. Oila ichidagi munosabatlar nafaqat har bir individning, balki butun jamiyatning farovonligi uchun muhim ahamiyatga ega. Oila tizimi orqali insoniyat ko'plab ma'naviy, ijtimoiy, iqtisodiy, madaniy va psixologik jihatlardan o'zaro aloqalar va munosabatlar shakllantiradi. Ushbu maqolada oiladagi shaxslararo munosabatlarning tizimiga xos umumiy va xususiyatlar haqida so'z yuritiladi.

Oila tizimi - bir nechta shaxslarning ijtimoiy, psixologik va madaniy birlashmasi bo'lib, bunda o'zaro munosabatlar ko'plab omillarga ta'sir qiladi. Bu tizimda har bir a'zo o'z o'rnini, rolini va mas'uliyatini belgilaydi, bu esa o'z navbatida tizimning ishlashiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Oila tizimining muhim jihati uning barqarorligini ta'minlashdir. Bu barqarorlik esa turli xil ijtimoiy va shaxsiy omillar orqali amalga oshiriladi. Oila tizimi ijtimoiy tuzilma sifatida murakkab bo'lib, unda ko'plab o'zaro bog'liqliklar mavjud. Oila tizimining umumiy xususiyatlaridan biri bu - har bir a'zo o'z

pozitsiyasini va funksiyalarini, o'zaro munosabatlarni qanday tashkil qilishini aniqlashda o'zini ko'rsatadi. Bu pozitsiya oila a'zolarining farzandlar, ota-ona, qarindoshlar sifatidagi ijtimoiy rollarini o'z ichiga oladi. Oila tizimining tuzilmasi doimo o'zgarib boradi, chunki unda yangi avlodlar tug'iladi, eski avlodlar esa o'zgaradi yoki yo'qoladi.

Oila Tizimiga Xos Umumiy Xususiyatlar:

Ijtimoiy rol va pozitsiyalar: Oila tizimi ijtimoiy rollarning aniq belgilangan tuzilmasiga ega. Har bir oila a'zosi o'zining ma'lum bir ijtimoiy rolini bajaradi: ota-ona, farzand, aka-uka, opa-singil kabi. Ushbu rollar o'zaro munosabatlar va oilaviy qarorlar qabul qilish jarayonida muhim ahamiyatga ega.

O'zaro bog'lanish va ta'sir: Oila tizimida barcha a'zolar bir-biriga ta'sir o'tkazadilar. Bu ta'sir ijobiy yoki salbiy bo'lishi mumkin. Misol uchun, ota-ona o'z farzandlariga o'z bilimlarini va qadriyatlarini yetkazadilar, bu esa farzandning ijtimoiy rivojlanishiga ta'sir qiladi. Shu bilan birga, farzandlar ota-onalariga o'z fikrlarini va qarashlarini ta'sir etishi mumkin.

Barqarorlik va o'zgarishlar: Oila tizimi doimiy ravishda o'zgarib boradi. Bunga oilaviy a'zolarining yoshi, turmush o'rtoqlarining o'zgarishi, yangi farzandlarning tug'ilishi yoki yirik oilaviy muammolar sabab bo'lishi mumkin. Biroq, oila tizimi barqarorlikni saqlashga intiladi, chunki uning muvaffaqiyati va farovonligi oilaviy barqarorlikka bog'liqdir.

Emotsional va psixologik munosabatlar: Oila tizimida emotsional va psixologik bog'liqliklar muhim rol o'ynaydi. O'zaro sevgining, mehr-muhabbatning va samimiy munosabatlarning mavjudligi oilaning muvaffaqiyatli ishlashiga ta'sir qiladi. Shu bilan birga, oilada yuzaga keladigan stress, mojarolar yoki emotsional beqarorlik tizimning o'zgarishiga olib kelishi mumkin.

Aloqalar va ijtimoiy tarmoq: Oila tizimi ijtimoiy tarmoq sifatida ishlaydi. Oila ichidagi shaxslararo munosabatlar, qarindoshlar o'rtasidagi aloqalar va do'stlar bilan o'zaro aloqalar jamiyat bilan bog'liq bo'lgan keng ijtimoiy tarmoqni tashkil etadi.

Oila Tizimiga Xos Xususiyatlar:

Gender rollari va stereotiplari: Ko'plab jamiyatlarda, ayniqsa, an'anaviy oilalarda, gender rollari o'zaro munosabatlarning asosiy qismidir. Ota-ona o'rtasidagi munosabatlar, masalan, erkak va ayolning o'zaro roli, iqtisodiy, ma'naviy va psixologik jihatlarni belgilaydi. Ota erkak bo'lib, oilaning moddiy ta'minoti uchun javobgar bo'lishi, ayol esa bolalarni tarbiyalashda, uy-ro'zg'or ishlarini bajarishda asosiy rolni o'ynaydi.

Oilaviy qiymatlar va an'analar: Har bir oila o'ziga xos madaniy qiymatlar va an'analarga ega. Oilaning yuksalishi va muvaffaqiyatli ishlashi shu an'analarga, qadriyatlarga bog'liqdir. Bu an'analar oilaviy meros sifatida avloddan avlodga o'tadi. Masalan, o'zbek oilasida mehmondo'stlik, bir-biriga yordam berish va hurmatga asoslangan qadriyatlar muhim ahamiyatga ega.

Ota-onaning ta'siri va bolalarning rivojlanishi: Ota-ona va farzandlar o'rtasidagi munosabatlar oilaning shakllanishiga katta ta'sir qiladi. Ota-ona farzandlariga tarbiya berish jarayonida o'z muammolarini hal qilishga yordam beradi, bu esa farzandning shaxsiyati va dunyoqarashiga bevosita ta'sir qiladi.

Oilaviy ziddiyatlar: Oilaviy ziddiyatlar tizimning ichki muammolarini ko'rsatadi. Bu ziddiyatlar oilaviy tuzilmaning barqarorligini buzishi mumkin. Oilada yuzaga keladigan qarama-qarshiliklar va mojarolar tizimning o'zgarishiga olib keladi, lekin bu o'zgarishlar oilaning o'zini o'zi tiklash jarayonini keltirib chiqaradi.

Birinchi va ikkinchi darajali munosabatlar: Oiladagi shaxslararo munosabatlar birinchi darajali munosabatlar sifatida qaraladi, chunki bu munosabatlar bevosita oila a'zolariga tegishlidir. Boshqa tomonlardan keladigan ikkinchi darajali munosabatlar esa oilaning jamiyat bilan aloqalari, masalan, qarindoshlar, do'stlar, ish joylari bilan o'zaro munosabatlarni o'z ichiga oladi.

Xulosa. Oila tizimi shaxslararo munosabatlarning murakkab va o'zaro bog'liq tuzilmasini tashkil etadi. Oila ichidagi o'zaro aloqalar va ijtimoiy rollar, uning barqarorligi va rivojlanishiga katta ta'sir ko'rsatadi. Oila tizimining umumiy xususiyatlari, masalan, o'zaro bog'lanish, o'zgarish va barqarorlikni ta'minlash, oilaning barcha a'zolarining ijtimoiy va psixologik rivojlanishiga muhim ahamiyat beradi. Shuningdek, oiladagi gender rollari, qadriyatlar va an'analar ham oilaviy munosabatlar va tizimning ishlashida muhim rol o'ynaydi. Oilaviy ziddiyatlar tizimning o'zgarishiga olib kelishi mumkin, lekin ularning bartaraf etilishi oila barqarorligini saqlashga yordam beradi. Oila tizimi, shuningdek, ota-onaning farzandlarga bo'lgan ta'siri, ularning tarbiyasi va rivojlanishida muhim rol o'ynaydi. Umuman olganda, oila tizimi shaxsiy va jamiyatdagi aloqalar o'rtasidagi bog'lanishni ta'minlaydi va uning muvaffaqiyati oilaning ichki tuzilmasiga va oilaviy qadriyatlarga bog'liqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati.

1. Xo'jaeva, F. (2005). *Oila va jamiyat: Ijtimoiy-oilaviy munosabatlar*. Toshkent: Akademnashr.
2. Shodmonov, A. (2012). *Oiladagi shaxslararo munosabatlar: Tizim va strukturaviy tahlil*. Toshkent: Fan va texnologiya.
3. Raximova, M. (2010). *Oila va uning psixologik xususiyatlari*. Toshkent: O'zbekiston davlat pedagogika universiteti.
4. Yuldashev, T. (2017). *Oila tuzilmasi va shaxsiy rivojlanish*. Toshkent: O'zbekiston nashriyoti.
5. Parsons, T. (1959). *The Family: Its Functions and Roles*. New York: Free Press.
6. Giddens, A. (2006). *Sociology* (6th ed.). Cambridge: Polity Press.
7. Burgess, E. W., & Locke, H. J. (1945). *The Family: From Institution to Companionship*. New York: American Book Company.
8. Beck, U. (1992). *Risk Society: Towards a New Modernity*. London: Sage Publications.